

**Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
Doktori Iskola (7. 6 Zeneművészet)**

**HUBAY JENŐ MŰVÉSZETE
ÉS A HUBAY-ISKOLA**

KÖRMENDY KRISZTINA ANNA

TÉMAVEZETŐ: VERMES MÁRIA

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

DLA

2008

I. A kutatás előzményei, célja

A magyar zenei életet majd ötven évig befolyásoló életutat korának általános társadalmi megbecsülése kísérte végig, majd a halála utáni megváltozott társadalmi helyzet Hubay emlékét elhallgatásra ítélte, és „megdöbbentő eredményességgel tette a zenei élet számára nem létezővé.”

Hubay hosszú évtizedekig tartó mellőzése nemcsak személyére, és vitatott értékű színpadi alkotásaira hatott ki, hanem összes hegedűre írott művére is. Sem etűdjei, virtuóz előadási darabjai, hegedűversenyei nem voltak hozzáférhetőek. Mindez a mai hegedűsök generációinak körében is szinte teljes felejtést eredményezett. A teljesség ismeretéhez hozzátartozik, hogy Hubay Jenő hagyatéka mind a mai napig nem feldolgozott, és az Országos Széchenyi Könyvtár raktárában található.

Dolgozatom célja volt Hubay iskolájának mibenlétét tanulmányozni, kihatását a mai gyakorlati hegedülésre és pedagógiára, ezen kívül a fellelhető források alapján újra felfedezni, bemutatni, közelebb hozni ezt a rendkívül érdekes életpályát, színes életművet. Fontosnak tartottam még annak tudatosítását is, hogy az úgynevezett magyar hegedűs hagyományt lényegében egy személyben Hubay Jenő tevékenységére vezethetjük vissza, aki korának kezdetleges viszonyai között világszínvonalú hegedűiskolát hozott létre Budapesten.

II. Források

A Hubayról szóló, halála után elsőként megjelent életrajzi regény Neubauer Pál munkája, aki még maga Hubay kérésére vállalkozott az életút irodalmi formába öntésére. Az 1941-ben, Hubay feleségének előszavával

megjelent, részletes, már-már romantikus ihletettséggű életrajznak Hubay személyes visszaemlékezései adnak keretet. Szembetűnő, hogy az 1943-as Preszly Elemér által írt kiadvány, és Halmy Ferenc 1976-ban megjelent életrajzi könyvének megjelenése között eltelt időszakban csak egy-két rövidebb cikket, megemlékezést találunk.

A főleg Neubauer művén alapuló Halmy könyvet fontos forrásként kell kezelnünk, mivel Halmy Ferenc írásához valószínűleg felhasználhatta a Hubay hagyatékban talált jegyzeteket, feljegyzéseket könyvének írásakor, mivel az több olyan részletet is tartalmaz, mely más irodalomban nem fellelhető. Ez az 1976-ban megjelent részletes életrajzi írás, amely Zipernovszky Mária módszertani összefoglaló munkájával egészül ki, a mai napig meghatározó Hubay irodalomnak számít azzal együtt, hogy egyes szakaszai ma már nem mondhatóak minden szempontból korszerűnek. 1977-ből egy terjedelmesebb írást találunk Homolya István tollából, mely a száz éves Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tiszteletére megjelent kiadvány részeként, a Főiskola rektorainak sorában mutatja be Hubayt.

Ezután hosszú évtizedekig, egészen 1992-ig, Hubay Cebrian Andor könyvének megjelenéséig – mely visszaemlékezés első kézből származó információkat, napló-, és levélrészleteket tartalmaz – nem találunk irodalmat. Ez idáig az utolsó, a *Magyar Zeneszerzők* sorozatban, 1998-ban Hubayról megjelent életrajzi kiadvány Gombos László munkája, akinek az utóbbi időben rendszeresen jelennek meg – kutatásai eredményeképpen – Hubayval kapcsolatos írásai, cikkei.

Munkám megírásánál főképpen Hubay Cebrian Andor, Halmy Ferenc és Gombos László munkáira hagyatkoztam, ezek adatait egészítettem ki egyes tanulmányok idevágó részleteivel. A módszertani szakasz a Zipernovszky Mária által összegyűjtött, tanítványi visszaemlékezéseken alapszik.

III. A kutatás módszere

A dolgozat szerkesztésénél nem feltétlenül a kronológiai sorrendet igyekeztem követni, hanem egy olyan csoportosítási elvet, mely új megközelítést tesz lehetővé. Ennek lényege: Hubay mint előadóművész, mint komponista, mint iskola - alapító. A metodikai rész kifejtése után tértem rá a befejező témára: Hubay mint vezető, tevékenysége a magyar zenei élet egyik meghatározó egyéniségeként.

Az előadóművészi tevékenység bemutatásával kezdtem, mely egy ideig időrendben halad, majd részletes kitérő következik a kamarazene szerepéről a Hubay életműben. Ez azért volt nagyon érdekes pont, mivel zenetörténeti jelentőséggel bír, de méltatása – valószínűleg a téma feldolgozatlansága miatt – hiányos a Brahms kamarazenéjét tárgyaló írásokban is.

Fontosnak tartottam Hubay hegedűre írott műveinek részletezését is. Ezt a szakaszt megelőzi egy kisebb történeti összefoglalás a hegedülő komponistáktól a komponáló virtuózokig, mely hagyomány sorába illeszthetőek Hubay művei is. Korunkban Hubayt leggyakrabban zeneszerzőként aposztrofálják. Ez azonban nem fejezi ki azt a tényt, hogy a komponálás, Hubay Jenő sokoldalú tehetségének e megnyilvánulási formája csak egy volt a sok közül. Számára nem a komponálás volt az első és egyedüli önkifejezési mód, de a hagyományok alapján szorosan hozzátartozott hegedűművészi attitűdjéhez. Élete során nem törekedett stílusának modernizálására, művei elsősorban hangszeréhez, és ennek klasszikus repertoárjához kötődnek.

Több oldalról kíséreltem meg a Hubay iskola hihetetlen sikerességét kutatni. A társadalmi okokon kívül valószínűleg a legfontosabb: a tanári egyéniség ösztönző hatása, mely tudatosan fejlesztő munkamódszerrel

párosul. Ha Hubay iskoláról beszélünk, e kifejezés alatt Hubay közvetlen tanítványait, és az ő tanítványaikat értjük. „*A Hubay iskola továbbélése*” című fejezetben vázlatosan kitértem azokra a tanítványokra, akiknek személyében a mai napig végigkövethető a hagyomány folytatása. Nagyon érdekes összefüggések merültek itt fel számomra többek között az orosz hegedűiskolával.

A Hubay „módszer”-ről szóló szakasz – mely a dolgozat súlypontját képezi – a tanítványok visszaemlékezésein alapszik. A legfontosabb dokumentum, melynek vizsgálata alapvető volt a téma szempontjából, a Zipernovszky Mária által összegyűjtött tanulmányok sorozata, melyben Hubay egykori tanítványai írnak részletesen egy-egy általuk lényegesnek tartott hegedűmethodikai kérdésről. Az írások tanulmányozása során világossá vált számomra, hogy Hubay egyéniségének szerepén kívül, tudatosan fejlesztő munkamódszerről beszélhetünk, melynek lépcsői mindig az adott tanítvány adottságaihoz, szintjéhez idomultak. Addig nem következhetett új anyag, új információ, míg az első nem tudatosodott. Hubay vonókezelési módszere ezen kívül nemcsak a jobbkar akadálytalan, nagy hangot produkáló mozgásában nyilvánult meg, hanem véleményem szerint összetettebb eredményt hozott. A kísérletező gyakorlás során fontos következtetéseket tudtam levonni, melyek közvetve mind a Hubay „módszer”-re vezethetők vissza. Segítségemre volt ebben az úgynevezett *Havas Kató féle új megközelítés*, amellyel sok rokon vonást fedeztem fel. Havas a Hubay által csak sejtetett részletkérdéseket más, könnyebben érthető aspektusból világította meg, és saját tapasztalataival egészítette ki azokat.

A Hubay irodalom legkevésbé feldolgozott, ellentmondásos területének bizonyult a kutatás során Hubay sokrétű tevékenységének áttekintése korának zenei életében. Ebben a záró szakaszban a rendszerezés során elsősorban

Hubay egyéniségét próbáltam meg előtérbe helyezni. Az általam megismert dokumentumok – különösen a II. világháború előtti irodalom megközelítése – Hubayt rendkívül impulzív személyiségként mutatják be, akit viselkedésében, döntéseiben gyakran az érzelmei vezettek. E fejezetben külön kitértem még a Hubay által kezdeményezett, saját házában megrendezett zenedélutánok részletezésére, melyek mind a társadalmi, mind a zenei élet fontos eseményeinek számítottak. Munkám függelékében megkíséreltem – a már említett okok miatt nem teljes körű – irodalom alapján Hubay szólista és karmesteri tevékenységének főbb állomásait kronológiai sorrendbe állítva közölni. A lista még így hiányosan is egy jelentős nemzetközi karrier impozáns képét mutatja. Ez adhatja a keretet – a tanári és zeneszerzői munka adataival kiegészítve – egy nagyszerű és teljes művészi életút áttekintéséhez.

IV. Eredmények

Történeti, és módszertani kutatásaim során arra a megállapításra jutottam, hogy ma, aki Magyarországon a hegedülést választotta hivatásul, közvetve Hubay tanításának örököse. Hubay vetette meg az alapjait – annak a nemcsak a maga korában – hihetetlenül magas színvonalú magyar hegedűjáték hagyománynak, amelyet a külföld is igen nagyra értékelt.

Ha a szó szerinti értelemben vett módszerről nem is beszélhetünk – maga Hubay tagadja ennek létezését – a rendszerezés által képet alkothatunk a Hubay-féle oktatás alapelemeiről, melyek a mester jelenléte és inspirációja nyomán életre keltek, létrehozva egy egységes stílust hordozó hegedülési kultúrát, melynek hatása mind a mai napig él. Másrésztől nem hagyhatjuk szó nélkül Hubay személyiségének, példaértékű pályafutásának tanítványaira gyakorolt közvetett hatását sem. Kimondottan „reneszánsz” embertípus volt,

sokféle tehetséggel és életszeretettel, amely megihlette mindazokat, akik ismerték. Iskolája, egyéniségének, tanításának lényegét őrizve, számtalan tanítványán és az ő tanítványaikon keresztül szerte a világban máig hat.

A Hubay-féle tanítási módszer hegedűtechnikai részének kutatása közben sajátos rokonságot fedeztem fel egy Hubayra visszavezethető mai módszerrel. Ennek segítségével hasznos következtetéseket tudtam levonni, továbbá hozzásegített a tanítványi visszaemlékezések pontosabb megértéséhez. Hubay módszerének lényege tehát – értelmezésem szerint – nagyon röviden az alábbi kulcsszavakkal írható le:

- A görcsös mozdulatok elhárítása *a hegedülés egészének* megváltozását eredményezi
- A módszer alapját a természetes mozgásokra, érzetekre épülő jobbkar helyes működése képezi
- A mozgások irányíthatóvá, kontrollálhatóvá válásával a hegedülés valóban, fizikailag is „játék” lehet.

Munkám során azt a végső következtetést vontam le, hogy jelenlegi zenei köztudatunkban Hubay emléke nem azt a helyet foglalja el, amely őt megilletné. Céлом sem lehetett más, minthogy a rendelkezésemre álló anyagot rendszerezve, hetven év távlatából megkíséreljek egy – a köztudatban élőnél – objektívebb portrét felvázolni Hubay Jenőről.

Válogatott irodalomjegyzék

Gombos László: *Hubay Jenő*. Berlász Melinda (szerk).
Magyar Zeneszerzők.1. Budapest: Mágus Kiadó, 1998.

_____ : „A magyar hegedűiskola múltja és jövője”.
Zene zene tánc 7. évf./ 3. szám (2000): 30-32.1.

Halmy Ferenc – Zipernovszky Mária: *Hubay Jenő*. Budapest: Zeneműkiadó,
1976.

Homolya István: Nagy magyar hegedűsök a Főiskola élén. Hubay Jenő és
Zathureczky Ede.In: Ujfalussy J.(szerk.): *A Liszt Ferenc Zeneművészeti
Főiskola 100 éve*. Budapest: 1977. 199-208.1.

„Hubay Jenő” Különszám. *A Zene*. XVIII./10.szám (1937.)

Hubay Cebrián Andor: *Apám, Hubay Jenő. Egy nagy művész élete
történelmi háttérrel*. Budapest: Ariadne Bt., 1992.

Rakos Miklós: *A magyar hegedűjáték az európai zenekultúrában*.
Budapest: Hungarovox kiadó 2002.

Ráth-Véghné Zipernovszky Mária (szerk.): *Hubay Jenő hegedűtanítási
módszere*. Budapest: dr.Vajna és Bokor, 1942.

Ráth-Véghné Zipernovszky Mária: *Hubay Jenő, a zenepedagógus*.
in: Halmy Ferenc - Zipernovszky Mária: *Hubay Jenő*.
Gertler Endre előszavával. Budapest: Zeneműkiadó, 1976. 198p (139-166p)

Szigeti József: *Beszélő húrok*. Budapest, Zeneműkiadó, 1965.

Waldbauer Imre: „A magyar hegedűművészet és hegedűpedagógia
fénykora”, in: Dr. Batizi László (szerk.): *A magyar muzsika hőskora és
jelene történelmi képekben*.